

Teknoloji Bağımlılığı Olarak Dijital Ortamdaki Yazışmaların WhatsApp Örneği Üzerinden Analizi

Damla ZEYHAN AYDIN^{*1}, Deniz YENÇİN²

¹Milli Eğitim Bakanlığı, Turgut Reis Ortaokulu, 17000, Çanakkale, Türkiye
(ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1249-1153>)

²Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü, 17000, Çanakkale, Türkiye
(ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6846-0770>)

(Alınış / Received: 12.05.2025, Kabul / Accepted: 30.07.2025, Online Yayınlanma / Published Online: 31.07.2025)

*İlgili yazar ve danışmanı: damla.zeyhan@gmail.com, deniz.yengin@comu.edu.tr

Öz: Teknolojinin gelişmesi ile birlikte günlük hayatımıza dâhil olan yeni uygulamaların sayısı giderek artmaktadır. WhatsApp uygulaması da günümüzde en sık kullanılan sosyal medya uygulamalarından birisidir. Bireyler hem sosyal hayatlarında hem de iş hayatlarında diğer bireylerle iletişim kurmak için WhatsApp uygulamasının bireysel yazışma ve grup yazışmaları bölümlerini kullanmaktadırlar. Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde her bireyin WhatsApp kullanımı nedenleri ve bu uygulamadan elde ettikleri doyumlar değişebilmektedir. Giderek artan WhatsApp kullanımı ile birlikte teknoloji bağımlılığı, dijital gözetim durumu ve pürdikkat çalışma ile ilgili bazı sorunların da ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada yetişkinlerin WhatsApp kullanım durumları teknoloji bağımlılığı, dijital gözetim ve pürdikkat çalışma bağlamında incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu 30-45 yaş aralığındaki 50 yetişkin oluşturmaktadır. Örneklem grubu ile yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen sonuçlar betimsel analiz yöntemi ile irdelenmiş ve araştırmaya katılan bireylerin WhatsApp uygulamasını sıklıkla kullandıkları ve bu kullanımın teknoloji bağımlılığına sebebiyet verdiği görülmüştür. Araştırma sonuçları doğrultusunda WhatsApp uygulamasının bilinçli kullanımına ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Teknoloji Bağımlılığı, WhatsApp, Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı

Analysis of Communications in Digital Environment as a Technology Addition on WhatsApp Example

Abstract: With the development of technology, the number of new applications that are included in our daily lives is increasing. WhatsApp application is one of the most frequently used social media applications today. Individuals use the individual correspondence and group correspondence sections of the WhatsApp application to communicate with other individuals both in their social and business lives. When evaluated within the framework of uses and gratifications approach, the reasons for each individual's use of WhatsApp and the satisfaction they get from this application may change. It is thought that with the increasing use of WhatsApp, some problems related to technology addiction, digital surveillance and deep work have emerged. In this context, in this study, WhatsApp use cases of adults will be examined in the context of technology addiction, digital surveillance and deep work. Qualitative research method was used in the study. The study sample consisted of 50 adults between the ages of 30 and 45. In-depth interviews were conducted with the sample group using a semi-structured interview form. The interview results were analyzed using descriptive analysis, and it was determined that the participants frequently used WhatsApp and that this use led to technology addiction. Based on the research results, recommendations were made for conscious use of WhatsApp.

Keywords

Technological Addiction, WhatsApp, Uses and Gratifications Approach

Bu araştırma için gerekli olan etik kurul izni Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu tarafından 25.05.2023 tarih ve 07/41 sayılı kararı ile alınmıştır.**1. Giriş**

Geçmişten günümüze bireylerin ve toplumların birbirleriyle etkileşim ve ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. İletişim kavramının tanımında dönemsel koşulların etkisiyle farklı araştırmacıların tanımlamalarında farklılıklar görülmektedir. En genel anlamıyla tanımlayacak olursak iletişim; gönderici (kaynak) ile alıcı konumundaki insan ya da insanlar grubu arasında gerçekleşen duygu, düşünce, davranış ve bilgi alışverişidir (Işık, 2016). Bunun yanında iletişimi sadece bilgilerin taşınması olarak da niteleyen tanımlamalar bulunmaktadır. Tüm bu farklı görüşlere rağmen iletişimin temel öğelerinin etkileşim ve paylaşım olduğu konusunda uzlaşmanın olduğu da dikkati çekmektedir (Güngör, 2022). Günümüzün teknolojisinin kimse tarafından tahmin edilemeyecek kadar hızlı yaşanan gelişimleri insanların günlük yaşamlarının içinde çoğunlukla yer almakta ve iletişim kurma yöntemlerini de değiştirmektedir (Yengin, vd., 2023). Teknolojinin gelişmesiyle dijitalleşen dünyada iletişim kurmak için yeni araçların kullanıldığı ve kullanılan dijital araçlarla birlikte yeni bir iletişim modelinin ortaya çıktığı görülmektedir. Yeni medya olarak adlandırılan bu yeni iletişim modeli yeni bir kültür anlayışını da doğurmuştur. (Yengin ve Bayrak, 2022). Yeni medya, geleneksel medyayı da içine alan ve aynı zamanda dijital, etkileşimli, sanal, ağ bağlantılı ve hiper-metinlilik özelliklerine de sahip iletişim ortamlarıdır (Yengin ve Bayrak, 2023). Geleneksel medya araçlarının yanında yeni medya araçlarının da iletişim ortamlarına dahil olmasıyla hızlı bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır.

İletişimde kullanılan araçların değişiminin kişilerin günlük hayatlarına da önemli etkileri olmaktadır. Günümüzde teknoloji bağlamında yaşanan değişimler ve ilerlemeler iletişim kurmak için yeni teknolojik araçların kullanımını gerekli kılmıştır. Kişiler teknolojiyle gelişen bu yeni araçları iş ve sosyal hayatlarının bir parçası olarak kullanırlarken, metaverse gibi fiziksel ve sanal ortamın birlikte kullanıldığı alanlar da ortaya çıkmaya başlamıştır (Aydoğan vd., 2022). Bireyler kendi isteklerine ve ihtiyaçlarına göre bazı uygulamaları daha çok kullanmayı tercih ederlerken bazı uygulamaları kullanmamaktadırlar. Bu durum kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı ile açıklanabilmektedir.

1.1. Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı

Bireylerin kitle iletişim araçlarını kendi istek ve ihtiyaçlarına göre kullandıkları ve bu araçlardan bireysel doyum sağladıkları görüşünü savunan kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı iletişim çalışmalarındaki önemli yaklaşımlardan biridir. İletişim çalışmalarında II. Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan toplumsal, sosyal ve politik değişimlerin etkisiyle izleyicinin medyayı kullanırken pasif olduğu görüşünden aktif olduğu görüşüne yönelik bir dönüşüm gerçekleşmiştir (Güngör, 2022). İzleyicinin aktif olduğu teziyle ortaya çıkan önemli yaklaşımlardan birisi kullanımlar ve doyumlar yaklaşımıdır. Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımının temelini psikolog Elihu Katz'ın görüşleri oluşturmaktadır. Katz, başlattığı bir tartışma ile medyanın bireylere ne yaptığı sorusuna odaklanmak yerine bireylerin medya ile ne yaptıkları konusuna odaklanmak gerektiğini belirtmiştir (Menon, 2022; Menon ve Meghana, 2021; Yaylagül, 2006). Katz'a göre bireylerin psikolojik ve toplumsal kökenli ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlarını karşılamak için medyadan ve kitle iletişim araçlarından yararlanırlar ve bireylere göre değişen oranlarda medyayı kullanarak bu ihtiyaçlarının bir kısmını veya tamamını gidermiş olurlar ve doyuma ulaşırlar. Fakat bunun yanında medyanın etkisiyle bir takım istenmeyen sonuçlar da ortaya çıkabilmektedir. Bu bakış açısını bireylerin günümüzdeki sosyal medya kullanımlarına da uyarlamak mümkündür. Sosyal medyayı kullanım amaçları bazı kişiler için sosyallik, eğlence, görünür olmak gibi sebepler olurken, bazı kişiler için ise günlük hayattaki sorun ve problemlerinden uzaklaşmak olmaktadır. Katz'ın dikkati çektiği medyayı kullanırken zaman zaman ortaya çıkan olumsuz durumların başında ise teknoloji bağımlılığı ve dijital gözetlenme durumu gelmektedir.

1.2. WhatsApp uygulaması

Günümüzde sosyal medya uygulamaları ve araçları genel olarak kişilerin karşılıklı iletişimlerine imkân veren uygulamalardır. Bu uygulamalardan bazıları takipçi sayıları olması ve etkileşim kurulabilme sayesinde çok daha büyük kitlelere hitap ederken; bazı uygulamalar da daha küçük kitlelerle iletişime olanak sağlamaktadırlar. Bahsedilen bu sosyal medya uygulamalarının kullanım oranları gittikçe artmakta ve iletişim için sadece bu uygulamaları kullanan kişilere bile rastlanmaktadır. Hem kişiler hem de gruplar arası iletişimde en çok kullanılan sosyal medya uygulamalarından birisi de WhatsApp uygulamasıdır. WhatsApp uygulaması daha küçük insan topluluklarıyla ve gruplarla iletişime imkân sağlayan bir platformdur. SMS'e alternatif olarak 2009 yılında ortaya çıkmış olan uygulama, sesli iletişimin yanı sıra metin, belge, fotoğraf, video, konum, canlı görüşme vb. gibi farklı türden medyayı alıp göndermeyi desteklemektedir. Haziran 2022 itibarıyla WhatsApp uygulamasının Dünyada 3 milyar üzeri aktif kullanıcısı bulunurken, Türkiye'de bu sayının 43 milyon kişi olduğu bilinmektedir (Yılmazel, 2023). Son yıllarda kullanımı giderek artan bu uygulamada bireyler hem bire bir mesajlaşabilir hem de WhatsApp grupları aracılığıyla

sağlanan grup iletişiminde tek seferde 256 kişiyle iletişim kurulabilmektedirler. Bunun yanında internet aracılığıyla dünyanın her yerinden sesli ve görüntülü arama şeklinde iletişimde olma imkânı bulunmaktadır.

WhatsApp uygulamasının tercih edilme sebeplerinin araştırıldığı çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlara göre; WhatsApp'ın ücretsiz ve pratik olması, geniş kullanıcı kitlesine sahip olması, WhatsApp Web sayesinde bilgisayarlarda da kullanılabilir olması, mesajların uçtan uca şifrelenmesi gibi özellikler dikkati çekmektedir. Mesajların uçtan uca şifrelenmesi tüm içerik ve mesajların sadece gönderen ve alıcı arasında kalması ve üçüncü kişiler tarafından okunmasının mümkün olmadığı anlamına gelmektedir. Çoğunlukla cep telefonları üzerinden kullanılan uygulama "WhatsApp Masaüstü" özelliği ile evde veya iş yerinde kullanılan masaüstü bilgisayarlarda da kullanılabilir. Dolayısıyla bir tür e-mail hesabı işlevi de gördüğü için iş hayatı içerisinde de sıklıkla kullanılmaktadır. Son zamanlarda hem resmî hem de özel kurumlar ve işletmeler kurum içi iletişimi, sosyal katılımı ve müşteriler ile olan iletişimi sağlamak için WhatsApp uygulamasını yoğun bir şekilde kullanmaktadırlar (Çelebi ve Terkan, 2021; Ochieng, Muchunku ve Baya, 2025; Uzun ve Uluçay, 2017). Bireyler sosyal hayatlarında da arkadaşları ve/veya aile üyeleriyle WhatsApp grupları üzerinden iletişim halinde kalmaktadırlar.

WhatsApp uygulaması diğer pek çok sosyal medya uygulamasında olduğu gibi yapay zekayı kullanmaktadır. Örneğin; Facebook ya da Instagram'da ilimizi çeken ya da beğendiğimiz, etkileşimde olduklarımızın ana sayfa akışına düşmesi, yazılan ve aratılan bir ürün veya nesneyi karşımıza çıkarması bunlar arasında sayılabilir. WhatsApp'ın da çok yaygın bir kullanım alanı olduğu için daha çok e-ticaret, markaların müşteri ile iletişim kurmasını kolaylaştırmak amacıyla yapay zekanın kullanıldığını söylemek mümkündür. Aynı zamanda WhatsApp mesajlarında yazılan veya link olarak atılan bir şeyin daha sonra farklı sosyal medya uygulamalarında da karşımıza çıkması da yapay zekanın kullanımına örnek gösterilebilir (Göncü, 2018). Markaların kullandıkları chatbotlar, çok az insan denetimi ile 7/24 komut dosyalarını veya otomatik yanıtları kullanarak müşterilere geri dönüt vermeyi otomatik hale getirme noktasında yapay zekayı kullanmaktadırlar.

WhatsApp uygulaması aracılığıyla sürekli bir veri dolaşımının olduğu ve büyük veriye katkı sağlandığı bilinmektedir. Endüstri 4.0 sürecinin teknolojik alt bileşenlerinden olan büyük veri kavramında; tüm kaynaklardan gelen veriler büyük veri havuzlarında toplanarak tekrar dolaşıma girebilmekte ve bu veriler tüm dijital platformlarda kullanılabilirler. Büyük veri dijital medya alanlarında önemli bir yer tutmaktadır çünkü verinin kaydedilerek zaman ve mekândan bağımsız kullanılabilmesi dijital süreçlerle ilgilidir (Yılmaz ve Yengin, 2021). Bu bağlamda WhatsApp uygulaması da milyonlarca kişinin arasındaki veri dolaşımını karşılayabilmekte, depolayabilmekte ve bu veriler tekrar kullanıma sokulabilmektedir. Dolayısıyla diğer sosyal medya platformları gibi WhatsApp platformunun da büyük verinin oluşturulmasına katkıda bulunduğu söylenebilir.

Büyük veride depolanan bilgiler dijital gözetim ve denetimi kolaylaştırabilmekte ve iktidar sistemleri tarafından kullanılabilir. Samuel Bentham ve Jeremy Bentham tarafından oluşturulan hapishane tasarımıyla yola çıkarak Foucault tarafından geliştirilen panoptikon kavramı günümüz sosyal medya kullanımında farklı isimlerle yerini almakta ve iktidar sistemlerinin insanlar üzerindeki denetim kurma yöntemleri daha esnek ve akışkan bir yapıya dönüşmektedir (Yılmaz ve Yengin, 2021). Kişilerin sanal ortamda bıraktıkları dijital ayak izleri silinmemekte ve büyük veriye dahil olan bilgiler depolanarak kullanılabilir. Bu noktada kişilerin sosyal medya uygulamalarının hepsinde olduğu gibi WhatsApp uygulamasında da yapılan değişiklikler büyük veriye dahil olabilmektedir. WhatsApp mesajlaşmalarında uçtan uca şifreleme yönteminin kullanıldığı bilinmesine rağmen 2021 yılı başında kullanıcılarına gizlilik sözleşmesinin onaylatılmasının söz konusu olmasıyla birçok kullanıcı bu sözleşmeyi onaylamış ve uygulamanın sahibi olan şirketin gerekli durumlarda verileri kullanması ve dolayısıyla verilerin büyük veride dolaşıma sokulmasına imkân sağlamıştır.

1.3. Teknoloji bağımlılığı bağlamında WhatsApp grupları ve yazışmaları

Bireyin kendisine zararı olduğunu bildiği halde dijital araçlarla vakit geçirmekten vazgeçememesi, teknolojik araçları bırakamaması teknoloji bağımlılığı olarak tanımlanmaktadır. Son yıllarda teknoloji bağımlılığının hem yetişkinler hem de çocuklar arasında oldukça yaygınlaştığı görülmektedir. Bu bağımlılık türü davranışsal bağımlılık olarak ele alınmakta ve bireyler bağımlı oldukları araçları veya uygulamaları çok uzun saatler boyunca kullanmak istemektedirler. Alter (2018) toplumdaki yediden yetmişe her yaş grubu için teknoloji bağımlılığının karşı konulmaz bir hal aldığını ve bu bağımlılık türünün diğer davranışsal bağımlılık türlerinden olan alkol ve kumar bağımlılığı gibi tedavi edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Günümüzde en çok kullanılan mesajlaşma uygulamalarından olan WhatsApp uygulamasında hem bireysel yazışmalar hem de grup yazışmaları toplumun her kesimi tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. İş hayatında kurum içi görüşmelerde, okul hayatında öğretmen, veli ve öğrenci arasında ve tüm kademelerde, aile bireyleri ve arkadaşlar ile kurulan iletişimlerde WhatsApp grubu oluşturulması ve bunun kullanılması yazılı olmayan bir kural haline almıştır (Göncü, 2018). WhatsApp'taki yazışmaların takip edilmesi, okunması ve cevap yazılması bireylerin gün içindeki zamanlarının belli bir kısmını oluşturmaktadır. Grup sayısının fazla olmasıyla birlikte gruplardan veya bireysel olarak yapılan yazışmaların yoğun olduğu günlerde günün önemli bir zaman dilimi bu yazışmalarla geçebilmektedir. Özellikle

iş yaşamında kesintisiz, herhangi bir işe yönelik bölünmeden yoğun bir dikkatle gerçekleştirilen çalışmaların öneminden bahseden Newport (2017) pürdikkat çalışmayı tanımlamıştır. Pürdikkat çalışma sayesinde ünlü bilim insanlarının en eşsiz eserlerini ve çalışmalarını gerçekleştirdiğini belirtmekte ve günümüzdeki teknolojik araçların pürdikkat çalışma ve odaklanmayı engellediği ifade edilmektedir (Newport, 2017). Yetişkinler için iş yaşamında, öğrenciler için ise ders çalışma esnasında yaşanan kesintilerin ve pürdikkat çalışmayı engelleyici etkenlerin başında da WhatsApp uygulamasındaki mesajlaşma ve yazışmalar yer almaktadır. Yapılan çalışmalar esnasında grup arasında yapılan yazışmalardan bireyi hiç ilgilendirmeyen bir konu olsa dahi bildirimler gelmekte ve kişiler bu yazışmaları okuyarak yaptıkları herhangi bir iş veya faaliyet esnasında kesintiye uğramaktadırlar. Günümüzde yeni yeni fark edilmeye başlanan bu bölünme durumu yazışmalar çok yoğun ve uzun süreli olduğunda pek çok insanın bu durumdan rahatsız olmasına sebebiyet vermektedir.

WhatsApp uygulamasının ve gruplardaki yazışmaların yaygınlaşarak rahatsız edici boyutlara ulaşması son yıllarda gerçekleşen bir durum olduğu için bu konuda yapılan çalışmaların yetersiz olduğu düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde; WhatsApp kullanım motivasyonları ve nedenlerinin araştırıldığı çalışmalar (Church ve Oliveira, 2013; Yazıcı, 2015; Uzun ve Uluçay, 2017), WhatsApp uygulamasının eğitim alanındaki kullanımlarına ilişkin çalışmalar (Balcı ve Tezel-Şahin, 2016; Erdem ve Avcı, 2020; Tuncer, 2021; Wasserman ve Zwebner, 2017), kullanımlar ve doyumlar kuramı bağlamında inceleyen çalışmalar (Göncü, 2018) yer almaktadır. WhatsApp uygulaması üzerinden gerçekleştirilen yazışmaların özellikle teknoloji bağımlılığı, dijital gözetim ve pürdikkat çalışmayı engelleyici bir unsur olarak yer alması bağlamında incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın literatüre ve WhatsApp uygulamasının kullanım pratiklerine dair katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Materyal ve Metot

Çalışmada katılımcıların WhatsApp uygulamasını kullanma durumları nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılarak incelenmiştir. Durum çalışması, belirli bir olayın ya da sürecin kendi doğal bağlamı içinde kapsamlı biçimde incelenmesini sağlayan bir nitel araştırma deseni olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek; 2021). Veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu görüşme tekniğinde açık uçlu sorular bulunmaktadır ve araştırmacı, katılımcılarla birlikte görüşme esnasında konuları keşfetmeye çalışır. Eğer araştırmacı katılımcının cevaplarında farklı bir nokta keşfederse o noktayı yeni sorular sorarak açmaya çalışabilir. Bu sayede konular derinlemesine incelenerek, ayrıntılı veriler elde edilmeye çalışılır. (Yengin, 2017). Yapılan görüşme sonucunda elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle analiz edilecektir. Betimsel analiz yönteminde gözlem veya görüşme sonucunda elde edilen veriler analiz edilir ve kavramsal çerçeve ile birlikte bir araya getirilir ve tartışılır. Araştırma sonucunda veriler yorumlanarak sonuçlara ulaşmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmanın örnekleme oluşturulurken uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde araştırmacı özellikle zaman, para ve işgücü gibi sınırlılıklar nedeniyle örnekleme kolay ulaşılabilir ve kolay uygulama yapılabilir bir grup arasından seçmektedir (Büyüköztürk vd., 2014). Bu araştırmanın örneklem grubu 30-45 yaş aralığındaki 50 yetişkinden oluşmaktadır. Araştırmanın katılımcıları, 2023 yılında Çanakkale ilinde ikamet eden ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan yetişkinlerdir. Araştırma için gerekli olan etik kurul izni, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu tarafından 25.05.2023 tarih ve 07/41 sayılı kararı ile alınmıştır. Araştırmanın konusu ve kapsamı katılımcılara aktarılmış, bilgilendirilmiş onam formlarını onaylayarak araştırmaya katılmaya gönüllü olduklarını bildirmişlerdir.

3. Bulgular

3.1. Demografik bilgiler

Araştırmada katılımcılara demografik bilgi olarak yaş ve cinsiyete ilişkin sorular sorulmuştur. Katılımcılar, 30'u kadın ve 20'si erkek olmak üzere toplam 50 kişiden oluşmaktadır ve Çanakkale ili Merkez ilçede ikamet etmektedirler. Katılımcıların yaşlarına ilişkin dağılımları aşağıdaki gibidir:

	Frekans	Yüzde
22-30	15	30,0
31-40	25	50,0
41-45	10	20,0
Toplam	50	100,0

Tablo 1. Katılımcıların yaşları

Katılımcıların 15'i (%30) 22-30 yaş, 25'i (%50) 31-40 yaş, 10'u (%20) ise 41-45 yaş aralığındadır.

3.2. Katılımcıların WhatsApp kullanım durumları

3.2.1. Kullanım nedenleri

Araştırmacılara WhatsApp uygulamasını günlük hayatlarında kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların hepsi günlük hayatlarında WhatsApp uygulamasını kullandıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların WhatsApp uygulamasını kullanım nedenleri incelendiğinde; 15 katılımcı daha çok arkadaşları ile iletişim kurmak için WhatsApp uygulamasını kullandığını belirtirken; 35 katılımcı öncelikli olarak iş arkadaşları ve yöneticileri ile iletişim kurmak için kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu katılımcılar iş dolayısıyla belge, fotoğraf ve video atmak için çok fazla kullandıklarını da bildirmişlerdir. Ayrıca; tüm katılımcılar aileleri ve arkadaşlarıyla sosyalleşerek iletişimde olmak ve görüntülü görüşme yapabilmek amacıyla bu uygulamayı kullandıklarını da ifade etmişlerdir.

3.2.2. Grup yazışmaları/Bireysel yazışmalar

Katılımcılara ikinci soruda WhatsApp uygulamasını bireysel yazışmalarda mı yoksa grup yazışmalarında mı daha çok kullandıkları sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre; 36 katılımcı daha çok grup yazışmaları için kullandıklarını, 14 katılımcı ise bireysel yazışmaları daha yoğunluklu olarak tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Grup yazışmalarını daha fazla kullandığını belirten katılımcılar bireysel yazışmalar için de kullandıklarını fakat iş ile ilgili yazışmaları takip etmek gerektiğinden grup yazışmalarını ağırlıklı olarak kullandıklarını bildirmişlerdir.

3.2.3. WhatsApp grupları sayısı

Üçüncü soruda katılımcılara kaç tane WhatsApp grubuna dahil oldukları sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre dahil oldukları WhatsApp grupları sayısı 10 ile 53 arasında değişmektedir.

	Frekans	Yüzde
10-20	10	20,0
21-30	10	20,0
31-40	25	50,0
41-53	5	10,0
Toplam	50	100,0

Tablo 2. Katılımcıların dahil oldukları grup sayıları

Tablo 2.'de de görüldüğü gibi katılımcıların dâhil oldukları WhatsApp grupları sayıları 10 (%20) katılımcının 10-20, 10 (%20) katılımcının 21-30, 25 (%50) katılımcının 31-40 ve 5 (%10) katılımcının ise 41-53 aralığındadır. Bu soruya yanıt verirken katılımcıların çoğu WhatsApp gruplarını saydıklarında dâhil oldukları grup sayısının bu kadar fazla olmasına inanmadıklarını ifade etmişlerdir. 53 WhatsApp grubuna dâhil olduğunu belirten 'Katılımcı 23' şunları ifade etmiştir:

"53 tane gruba dahil olduğuma çok şaşırdım, fazla olduğunu biliyordum ama bu sayıya ulaştığımı daha önce hiç farketmemiştim. Mutlaka bazı gruplardan çıkmam ve azaltmam gerektiğini düşünüyorum çünkü düşününce sadece grupta yazılanları okumak için bile çok zamanım gidiyor."

3.2.4. WhatsApp uygulamasında geçirilen süre

Katılımcılara WhatsApp uygulamasında toplamda kaç saat vakit geçirdikleri sorulmuştur. Katılımcılar bu soruya ilişkin şu cevapları vermişlerdir:

	Frekans	Yüzde
0 - 2	15	30,0
2 - 4	30	60,0
4+	5	10,0
Toplam	50	100,0

Tablo 3. WhatsApp uygulamasında geçirilen süre

Tablo 3.'te de görüldüğü gibi 15 (%30) katılımcı WhatsApp uygulamasında 2 saate kadar, 30 (%60) katılımcı 2 saat ile 4 saat aralığında, 5 (%10) katılımcı ise 4 saatten fazla süre geçirdiğini bildirmiştir.

3.3. WhatsApp yazışmaları ve teknoloji bağımlılığı

Bir sonraki soruda katılımcılara WhatsApp yazışmalarının teknoloji bağımlılığına sebep olduğunu düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. Verilen cevaplara göre; 12 katılımcı WhatsApp yazışmalarının teknoloji bağımlılığına neden olmadığını düşünürken; 38 katılımcı ise teknoloji bağımlılığına neden olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Teknoloji bağımlılığına sebep olmadığını düşünen katılımcılar, WhatsApp uygulamasını sadece iletişim kurmak için kullandıklarını ve diğer sosyal medya uygulamaları gibi paylaşım seçeneklerinin çeşitli olmaması nedeniyle çok uzun süre vakit geçirmediğini belirtmişlerdir. Bu katılımcıların ikisi de Youtube, Instagram, Tiktok vb. sosyal medya uygulamalarını daha çok kullandıklarını ve bunların daha çok bağımlılık yaptığını düşündüklerini belirtmişlerdir. WhatsApp yazışmalarının teknoloji bağımlılığına neden olduğunu düşünen katılımcılar ise çoğunlukla iş sebebiyle yazışmalara cevap vermek durumunda kaldıkları için çok uzun süre geçirdiklerini, sürekli telefona bakma ihtiyacı duyduklarını, gelen mesaja yanıt verdikten sonra telefonlarını bırakmadıklarını belirtmişlerdir.

3.4. WhatsApp yazışmalarının odaklanma becerisine etkisi

Katılımcılara WhatsApp yazışmalarının iş hayatında veya okul hayatında yapacakları işe odaklanmalarına engel olup olmadığı sorulmuştur. Buna göre; 11 katılımcı yazışmaların iş hayatında yapacakları işlere engel olduğunu ve gelen mesajları okurken çok bölündüklerini ifade etmişlerdir. 39 katılımcı ise yazışmaların iş hayatında yapacakları işlere engel olmadığını fakat evde bir şeyler yaparken veya aile hayatında aile üyeleri ile kurdukları iletişime engel olduğunu ve sosyal hayatlarında çok bölündüklerini belirtmişlerdir.

'Katılımcı 12' bu soruya şöyle cevap vermiştir:

"Özellikle iş ile ilgili yazışmaları mesai dışında takip etmekten evde yapacağım bir şeye asla odaklanamıyorum ve çok bölünüyorum. Bir şey yaparken WhatsApp'tan gelen mesaja cevap veriyorum sonrasında da farketmeden telefonda başka bir uygulamaya bakmaya başlıyorum, böyle olunca farkında olmadan çok uzun saatler telefon ile vakit geçiririz oluyorum."

11 katılımcı ise bu soruya yazışmaların iş hayatında veya okul hayatında yapacakları bir işe odaklanmalarını engellemediğini belirtmişlerdir. Çünkü çok fazla yazışma ile vakit geçirmediğini, video izleme ve paylaşım yapma gibi seçeneklerin çok olduğu diğer sosyal medya uygulamalarının daha fazla bölünmeye neden olduğunu ifade etmişlerdir.

3.5. WhatsApp yazışmalarındaki verilerin paylaşılmasına ilişkin görüşler

Son soruda katılımcılara 'WhatsApp yazışmalarındaki verilerin başka kurum veya şirketler ile paylaşıldığını düşünüyor musunuz' sorusu yöneltilmiştir. 14 katılımcı WhatsApp'taki yazışmalarının paylaşıldığını düşünmediğini, çünkü kendilerinin önemli bir konuda veya mevkide bulunmadıklarını bu yüzden de kendi verilerinin kullanıldığını düşünmediklerini belirtmişlerdir. 37 katılımcı ise verilerinin başka kurum, şirket veya firmalarla paylaşıldığını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Neden bu şekilde düşündükleri sorulduğunda; yapay zekâ aracılığıyla fotoğraflarda, yazışmalarda geçen kelimelerin reklam amacıyla karşısına çıkması ve WhatsApp uygulamasının da reklam veya satış gibi amaçlarla verileri başka firmalarla paylaştıklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

'Katılımcı 32' bu soruya şu şekilde cevap vermiştir:

"Ben verilerin paylaşıldığını ve kullanıldığını düşündüğüm için kart şifresi vb. gibi önemli bilgileri yazmam gerekiyorsa şifreli yazarım veya tek tek karakter şeklinde yazarım. Ayrıca asla ses kaydı göndermem ve önemli şeylerin fotoğrafını çekip göndermem. Çünkü bu bilgiler mutlaka paylaşıyor ve nerede kullanılacağı da belli olmayabilir."

4. Tartışma ve Sonuç

Yapılan araştırma sonucunda katılımcıların hepsinin WhatsApp uygulaması ile vakit geçirdikleri ve WhatsApp gruplarına dahil oldukları görülmüştür. Çoğu katılımcı bu uygulamada dahil oldukları grupların sayılarını gördüklerinde oldukça şaşırmışlardır. Bu durum Cavar Akpınar (2022)'ın belirttiği gibi son dönemde artan WhatsApp gruplarının kullanımına dikkati çekmektedir. Dünya çapında 2 milyardan fazla aktif kullanıcısı olan WhatsApp uygulaması günümüzde dünyanın en popüler mesajlaşma uygulamasıdır ve 180'den fazla ülkede insanlar tarafından yoğun bir şekilde kullanılmaktadır (WhatsApp 2023 User Statistics, 2023). Çalışmada özellikle iş hayatının içerisinde olan katılımcılar WhatsApp uygulamasını işleri ile ilgili yazışmalarda daha çok kullanmaktadırlar. Yapılan çalışmalarda

Türkiye’de WhatsApp uygulamasının arkadaşlar ve aile ile iletişim, iş iletişimi ve grup sohbeti dahil olmak üzere çeşitli amaçlar için kullanıldığını ortaya koymuştur (Öztürk, 2019; Uzun ve Uluçay, 2017). Ayrıca katılımcılar iş haricinde de aile ve arkadaşlar ile iletişim kurmak için kullandıklarını belirtmişlerdir. Özellikle iş iletişimi için WhatsApp’ı kullanan katılımcılar, bu durumun işleriyle mesai saatleri dışında da meşgul olmalarına neden olduğunu vurgulamışlardır.

Çalışmada ortaya çıkan sonuçlardan bir diğeri katılımcıların WhatsApp yazışmalarında geçirdikleri sürenin oldukça fazla olmasıdır. Geçmişte yapılan çalışmalarda ortaya konan sonuçlara göre ortalama bir WhatsApp kullanıcısı günde 38 dakikasını bu uygulamada geçirmektedir (WhatsApp 2023 User Statistics, 2023). Bu araştırmaya göre ise katılımcıların çoğunluğu WhatsApp uygulamasında günde 2 ile 4 saat arasında vakit geçirdiklerini bildirmişlerdir. Uygulamada daha az süre geçirdiğini söyleyen katılımcılar bile günde bir saate yakın süre harcamaktadırlar.

WhatsApp kullanımı ve teknoloji bağımlılığına ilişkin görüşlere bakıldığında; WhatsApp yazışmalarında çok daha fazla vakit geçiren katılımcılar, bu durumun kendilerinde teknoloji bağımlılığına sebebiyet verdiğini düşünmektedirler. Yazışmaların teknoloji bağımlılığına sebep olmadığını düşünen katılımcılarda ise WhatsApp uygulamasında geçirilen sürenin daha az olduğu görülmektedir. Bu katılımcılar diğer sosyal medya uygulamalarında daha fazla vakit geçirdikleri için bu uygulamaların teknoloji bağımlılığına sebep olduğunu düşünmektedirler. Dolayısıyla yapılan araştırmada katılımcılar teknoloji bağımlılığını geçirilen süre ile ilişkilendirmişler ve bu doğrultuda görüşlerini bildirmişlerdir. Fakat teknoloji bağımlılığı, sadece teknolojik cihazlarla geçirilen süre olarak sınırlandırılmamaktadır.

Araştırmadan ortaya çıkan bir diğer sonuç; katılımcıların çoğunluğu WhatsApp yazışmaları esnasında iş veya okulla ilgili sorumluluklar konusunda bölünmediklerini belirtmişler, bu yazışmaların pürdikkat çalışmayı engellemediğini düşünmüşlerdir. Aynı katılımcılar iş ve okuldaki sorumluluklardan ziyade aile ve sosyal hayattaki iletişimlerini ve sorumluluklarını engellediğini belirtmişlerdir. Pürdikkat çalışma kavramı Newport’un tanımlamasıyla son yıllarda dikkati çeken bir kavram olması nedeniyle son birkaç yıldır tartışılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla birçok kişi iş hayatında veya okul hayatında sorumluluklarını yerine getirirken pürdikkat çalışmanın öneminden haberdar değildir. Bu nedenle kullanıcıların çoğu günümüz sosyal medya araçlarının ve teknolojik aletlerin pürdikkat çalışmaya müdahalesinin farkında değildir (Newport, 2017). Nitekim bu araştırmada da katılımcıların pürdikkat çalışma kavramının farkında olmadıkları düşünülmüş ve katılımcılar, WhatsApp yazışmalarının daha çok sosyal hayatta ve ev işlerinde bölünmelere neden olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların çoğunluğu WhatsApp yazışmalarındaki verilerin başka kurum veya şirketlerle paylaşıldığını düşündüklerini bildirmişlerdir. WhatsApp’ın en önemli özelliklerinden biri uçtan uca şifreleme özelliği olmasına rağmen kullanıcılar WhatsApp yazışmalarındaki verilerin kullanıldığını düşünmektedirler. Bazı katılımcıların ise kendileri için gizli olduğunu düşündükleri bilgileri şifreli olarak yazdığını ifade etmesi de dikkat çekici bir detaydır.

Yapılan çalışma son yıllarda yaygınlaşan WhatsApp yazışmalarına ilişkin konuların anlaşılması için nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Kullanımı giderek artan bu uygulamanın ilişkili olduğu konuların irdelenmesi için yapılan çalışmalar artırılmalı ve farklı katılımcı grupları ile nicel ve nitel çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Örneklem grubunun çeşitlendirilerek farklı yaş gruplarında WhatsApp kullanımının incelenmesi durumunda farklı sonuçlar ile de karşılaşılacağı düşünülmektedir. Bu araştırmalar sayesinde hemen hemen herkesin kullandığı WhatsApp uygulamasının teknoloji bağımlılığı bağlamında getirdiği risklerin en aza indirilmesi için çalışmalar yürütülebilir.

Etik Beyanı

Bu çalışmada, “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerekli tüm kurallara uyulduğunu, bahsi geçen yönergenin “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirinin gerçekleştirilmediğini taahhüt ederiz.

Bu araştırma için gerekli olan etik kurul izni Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu tarafından 25.05.2023 tarih ve 07/41 sayılı kararı ile alınmıştır.

Kaynakça

- Alter, A. (2018). Karşı Konulmaz. Paloma Yayınevi, İstanbul, 260s.
- Aydoğan, D., Yengin, D. ve Bayrak T. (2022). Sanatın Hibrit Gerçeklik Alanı: “Metaverse”. Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, 28, 53-66.
- Balcı, A., ve Tezel-Şahin, F. (2016). Sosyal Medyanın Aile Katılımında Kullanılabilirliği Üzerine Bir İnceleme. Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi, 24(5), 2309-2322.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş. ve Çakmak, E. K. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 263s.

- Cavar Akpınar, S. (2022). Anlık İletişim Sistemlerinin Kullanımının Birleştirilmiş Teknoloji Kabul ve Kullanım Teorisi Bağlamında İncelenmesi: Kamu Personeli Üzerine Bir Çalışma. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Church, K. ve Oliveira, R. (2013). What's Up With WhatsApp? Comparing Mobile Instant Messaging Behaviors With Traditional SMS. *Mobile HCI*, 352-361.
- Çelebi, S. İ. ve Terkan, R. (2021). WhatsApp Uses and Gratifications: A Focus Group Research. *Yeni Yüzyıl'da İletişim Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 26-35.
- Erdem, C. ve Avcı, F. (2020). Okul Öncesi Eğitimde Aile Katılımının Sağlanması için Bilgi İletişim Teknolojilerinin Kullanımı: WhatsApp Uygulaması Örneği. *Başkent University Journal of Education*, 7(2), 439-452.
- Göncü, S. (2018). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Çerçevesinde Y Kuşağının WhatsApp Kullanımı Üzerine bir İnceleme. *TRT Akademi*, 3(6), 590-612.
- Güngör, N. (2022). İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar. (6. Baskı). Siyasal Kitabevi, Ankara, 104s.
- Işık, M. (2016). İletişim Bilimine Giriş. Eğitim Yayınevi, Ankara, 154s.
- Menon, D. (2022). Uses and Gratifications of Photo Sharing on Instagram. *International Journal of Human-Computer Studies*, 168, 102917.
- Menon, D. ve Meghana, H. R. (2021). Unpacking the Uses and Gratifications of Facebook: A Study Among College Teachers in India. *Computers in Human Behavior Reports*, 3, 100066.
- Newport, C. (2017). Pürdikkat Odaklanma Becerisini Nasıl Yitirdik, Nasıl Geri Kazanabiliriz. Metropolis Yayıncılık, İstanbul, 69s.
- Ochieng, R. A., Muchunku, I. G. ve Baya, S. Y. (2025). Internal Stakeholders' Satisfaction Levels on WhatsApp Usage for Corporate Communication in Public Universities of Kenya. *American Journal of Humanities and Social Sciences Research*, 9 (5), 153-161.
- Tuncer, N. (2021). Aileler Ve Öğretmenler Arasındaki İletişim İçin Güncel Bir Uygulama: WhatsApp Grubu Örneği. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11 (2), 1037-1063.
- Uzun, K. ve Uluçay, D. (2017). İş Ortamında WhatsApp Kullanımı ve Kesintiye Uğrama. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 216-231.
- Wasserman, E. ve Zwebner, Y. (2017). Communication Between Teachers and Parents Using the WhatsApp Application. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 16(2), 1-12.
- WhatsApp 2023 User Statistics: How Many People Use WhatsApp? (2023). 01.06.2023 tarihinde <https://backlinko.com/WhatsApp-users> adresinden alınmıştır.
- Yaylagül, L. (2006). Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar. Dipnot Yayınları, Ankara, 54s.
- Yazıcı, T. (2015). Kişilerarası İletişimde Anlık Mesajlaşma Uygulamalarının Yeri: WhatsApp Uygulaması ile İlgili Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1 (4), 1334-1356.
- Yengin, D. (2017). İletişim Çalışmalarında Araştırma Yöntemleri ve Uygulamaları. Der Yayınları, İstanbul, 38s.
- Yengin, D. ve Bayrak, T. (2022). Yeni Medya Kuram ve Yaklaşımlar 101. Der Yayınları, İstanbul, 103s.
- Yengin, D., Bayrak, T. ve Harranoğlu, S. (2023). Medyada Sanal Gerçeklik Kullanımı: Haber Üretimi Örneği BBC Haber. Karadağ, G. H. (Ed.). *Dijital Okumalar*. Nobel Bilimsel, Ankara, 120s.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 239s.
- Yılmaz, S. ve Yengin, D. (2021). Film Çalışmalarında Dijital Gözetimin Duygusal Yaklaşım Analizi. *Communication and Technology Congress*, Doi: 10.17932/CTC.2021/ctc21.052.
- Yılmazel, S. E. (2023). Dijital Pazarlama Yönetimi. *Dijital İnsan Kaynakları Pazarlaması*, 25 (12).